

De Brugse contacten van Bernard Verschoot (1730-1783), eerste hofschilder en Academiedirecteur in Brussel

De studie van de literatuur- en de kunstgeschiedenis gebeurt meer en meer “contextueel”¹. Het mag een modewoord lijken, maar het duidt intussen toch wel duidelijk aan wat ermee bedoeld wordt, m.n. de studie van de “context”, de hem omringende wereld waarbinnen de kunstenaar - hij weze schrijver, schilder, beeldhouwer of architect - zijn artistieke activiteit beoefent en er een carrière mee uitbouwt, er gebruik van maakt om daar hulp, aanmoediging, vooruitgang (maatschappelijk en artistiek) uit te halen. Een kunstenaar in zijn context situeren dus. Hem niet langer als een geïsoleerd individu bestuderen, maar de kunstenaar en zijn oeuvre *in* zijn milieu: wat was en hoe werkte zijn familiale context, wie waren zijn vrienden, zijn begunstigers, zijn opdrachtgevers? En wat waren hun bedoelingen? Met een ander modewoord heet dit het “functioneringsmilieu”, maar een kunstenaar kan zelfs verschillende van die functioneringsmilieus te zijner beschikking hebben. Een dergelijke studieaanpak veronderstelt bij de onderzoeker het aanboren van andere dan de gebruikelijke bronnen: bij een “hofschilder” aan een hertogelijk of prinselijk hof bijv. de studie van hofrekeningen en ambtelijke correspondentie, dagbladnieuwsjes allerhande ook, waaruit die context - en de mentaliteit die daaruit spreekt - te voorschijn gehaald kunnen worden. Brieven - van of aan die kunstenaars - bieden doorgaans interessant materiaal om tot die context, hun functioneringsmilieu, door te dringen. Brieven delven immers vaak een inhoud op die in andere, meer gebruikelijke (archieff)bronnen doorgaans ontbreekt.

Daarom precies deze bijdrage over de Brugse schilder Bernard Verschoot (1730-1783), eerste hofschilder (1769-1780) van gou-

¹ Zie hierover o.a.: J. JANSSENS, ‘Turbodynamiek in Noord en Zuid’, in: *Ons Erfdeel*, 56 (2013), nr. 3, p. 61-65.

Marteling van de H. Christina van Bolsena door B. Verschoot in de O.-L.-Vrouw Zavelkerk te Brussel @ KIK-IRPA, Brussel

verneur-generaal Karel van Lorreinen en directeur (1767-1783) van de Academie voor teken- en schilderkunst van Brussel. Het onderwerp van deze bijdrage is niet het oeuvre zelf van deze verdienstelijke, maar toch minder bekende schilder. Van dit oeuvre, dat zeer gevarieerd en omvangrijk is geweest, zijn momenteel nog altijd maar relatief weinig stukken bekend en/of gelokaliseerd.² Ons opzet is veeleer de specifiek Brugse “connecties” te belichten van deze schilder, wiens carrière zich toch voor het grootste en ruimste deel buiten Brugge heeft afgespeeld, met name in het buitenland en vervolgens in Brussel. Aanleiding tot deze bijdrage was het feit dat we, onverwacht, gebruik konden maken van een aantal niet eerder bekende archiefstukken uit het voormalige familiearchief-Verschoot, die onlangs te koop werden aangeboden³ en die zich momenteel in privé-bezit bevinden. Met onze dank aan de huidige eigenaar van dit archief, voor de welwillende toelating om deze archiefstukken en brieven te consulteren.

Maar eerst, heel beknopt, de vraag: Wie was deze schilder, die - toegegeven - tot de minder bekenden van zijn tijd behoort, maar toch wel een interessant en boeiend figuur blijkt te zijn? Bernard Verschoot⁴, geboren Bruggeling en jong verweesd door de vroege dood van zijn vader in 1733, kreeg zijn eerste tekenopleiding bij schilder Jan Garemijn (1712-1799)⁵, bij wie hij door zijn moeder-weduwe in de leer werd gedaan, en volgde daarna de lessen van de Brugse Academie waar hij directeur Matthias de

2 Waaronder één lavistekening, *Vulcanus geeft Achilles' wapenrusting aan Thetis*, bewaard in het Steinmetzkabinet van de Brugse Musea; *Heilige Genoveva*, olieverf op doek, Brussel, O.-L.-V. Zavel; *Marteling van de Heilige Christina van Bolsena*, olieverf op doek, Brussel, O.-L.-V. Zavel; *Karel van Lotharingen in borstbeeld en zijn zuster Anne Charlotte zittend in de tuin*, olieverf op doek (onbekende bewaarplaats).

3 E. SPEECKAERT (ed.), [Catalogus], *Varia XVI. Un choix de cent livres, reliures et manuscrits - Een keuze van honderd boeken, banden en handschriften*, Brussel, 2012, p. 21, nr. 29 (Diplôme de nomination de Bernard Verschoot ..., 23 mars 1769, e.a. archiefdocumenten en brieven uit het voormalige familiearchief).

4 Zie over hem: P. HUYS, 'Verschoot, Bernardus Carolus Guilielmus', in: *Nationaal Biografisch Woordenboek*, dl. 21, Brussel, 2014, kol. 1087-1110 (met bibliografie).

5 Zie over hem: B. DE PREST, Garemijn, Joannes Antonius, in: *Nationaal Biografisch Woordenboek*, dl. 4, Brussel, 1970, kol. 343-347.

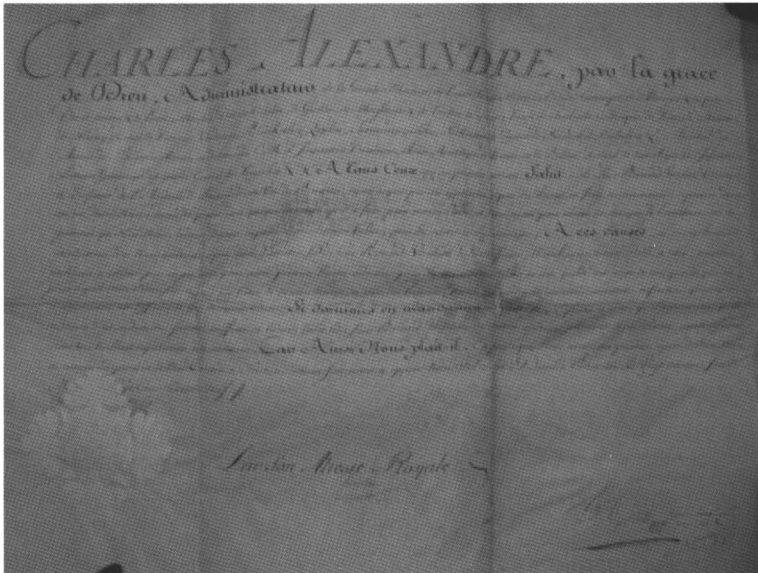
Visch (1701-1765)⁶ als leraar had. In 1749 behaalde hij daar op de leeftijd van negentien jaren de eerste prijs. Die eerste prijs leidde al direct tot een vererende opdracht vanwege de stad in het kader van de “jubilé” van de zeshonderdste verjaardag van de H. Bloedprocessie.

Nadat zijn moeder in 1751 was gestorven, vertrok Bernard Verschoot enige tijd later op *grand tour* om elders zijn kunde in de schilderkunst te vervolmaken. Zijn eerste reisdoel was Parijs; daar liet hij zich inschrijven aan de *Académie Royale*, waar hij achtereenvolgens een derde prijs (1754), resp. een tweede prijs (1755) en een eerste prijs (1756) behaalde, waarna hij kon meedingen aan de zgn. *Prix de Rome* (1757). Ofschoon geen laureaat geworden (de eerste en de tweede prijzen gingen resp. naar L.J.J. Durameau en J.B. Restout), kreeg Verschoot toch een studiebeurs van de Franse koning om zes jaren in Rome door te brengen. Hij verbleef in Italië (Rome, Napels, Florence, Venetië, Lucca en andere steden) tot hij in 1765 door hertog Karel van Lorreinen, gouverneur-generaal der Nederlanden, uit Rome teruggeroepen werd om aan het hof te Brussel bewijs te leveren van zijn veelzijdige artistieke talenten als schilder en decorateur. Zijn eerste opdracht was het schilderen van twee plafonds in het paleis van de gouverneur-generaal. In november 1767 werd hem ook de leiding toevertrouwd van de Tekenacademie van Brussel, waar hij directeur bleef tot aan zijn dood in 1783. In het voorjaar van 1769 werd hij door Karel van Lorreinen benoemd als eerste hofschilder. Bernard Verschoot trouwde in Brussel op 13 juni 1775 met Catharina Josepha van Gelder, met wie hij een zoon kreeg, Jean Charles Joseph genaamd (Brussel 1776-na 1834).

Bernardus Carolus Guilielmus Verschoot was in Brugge geboren op 1 augustus 1730 en 's anderendaags gedoopt in de O.-L.-Vrouwekerk aldaar.⁷ Eén van de oorzaken van de verwarring

6 Zie over hem: D. DENDOOVEN, ‘Visch, Matthias de’, in: *Nationaal Biografisch Woordenboek*, dl. 16, Brussel, 2002, kol. 832-836.

7 J.-L. MEULEMEESTER, *De Brugse jubileumfeesten van het Heilig Bloed in 1748-1749, Brugge, 1998*, n. 117; P. HUYS, ‘1730: het geboortjaar van de Brugse schilder Bernard Verschoot’, in: *Vlaamse Stam*, 50 (2014), nr. 1, p. 52-60.

Perkamenten oorkonde van de benoeming van Bernard Verschoot tot eerste hofschilder van Karel-Alexander van Lorreinen, 23 maart 1769 (document in privé-bezit).

rond de juiste geboortedatum was het feit dat vader Guillielmus Verschoot (†1733) aan vier van zijn vijf zonen een reeks van gelijke voornamen meegaf: viermaal zijn eigen doopnaam Guillielmus en driemaal ook de voornaam Bernardus. We vatten de gegevens van ons recent genealogisch onderzoek samen in een overzichtelijke tabel. We vermelden daarin ook de namen van de resp. doopheffers (dooppeters en -meters), om op die manier zicht te krijgen op enkele Brugse “notabelen”, die blijkbaar behoorden tot de kennissen- en vriendenkring van Bernards ouders, het echtpaar Verschoot-Rialt.

Het gezin van het echtpaar **Guilielmus Verschoot** (†1733)-**Aldegundis Rialt** (†1751)

Geboren / gedoopt	Namen van de kinderen	Doopheffers	Opmerkingen
26.05.1723 26.05.1723	Margarita Aldegundis Isabella Verschoot	Thomas Maximilianus Neyts ⁸ & Isabella le Doulx	† Brugge O.-L.-Vrouw 13.06.1735.
20.09.1724 22.09.1724	Christina Antonia Verschoot	Christianus Goormachtigh & nob ^{ma} d ^h Margereta Lvnch ⁹	† Brugge O.-L.-Vrouw 16.09.1748
23.01.1726 23.01.1726	Joannes Ignatius Verschoot	D ^s Ignatius van Tral ¹⁰ & Joanna van Lierde	† Brugge St. Walburga 07.03.1777
29.03.1727 29.03.1727	Bernardus Guilielmus Verschoot	R. D. Joannes Josephus van Lierde ¹¹ & d ^h Maria Anna Devrient	† in 1727 of 1728; niet vermeld in de staat van goed van zijn vader in 1733.
07.10.1728 07.10.1728	Petrus Bernardus Guilielmus Verschoot(e)	Petrus Vannesten & d ^h Maria Anna Devriendt	Als "Pieter Beernaert Guilielmus, 23.j." vermeld in de staat van goed van zijn moeder in 1751.
01.08.1730 02.08.1730	<i>Bernardus</i> Carolus Guilielmus Verschoot <i>Kunstschilder</i>	D ^s Bernardus Matthijs & d ^h Catharina Theresia Vanoutrive	Als "Beernaert Carolus Guilielmus, 20j." vermeld in de staat van goed van zijn moeder in 1751.
06.06.1732 07.06.1732	Joanna Aldegundis Theresia Verschoot	Dominicus de Groote & Joanna Theresia de Baere	† Brugge O.-L.- Vrouw 01.07.1732
31.12.1733 01.01.1734	Guilielmus Joannes Verschoot(e) (<i>posthumus</i>)	Guilielmus Decorte & d ^h Joanna Debaene ¹²	† Brugge 02.10.1814 (81j.); tweemaal gehuwd (in 1758 en in 1776); timmerman van beroep © P. Huys 2015.

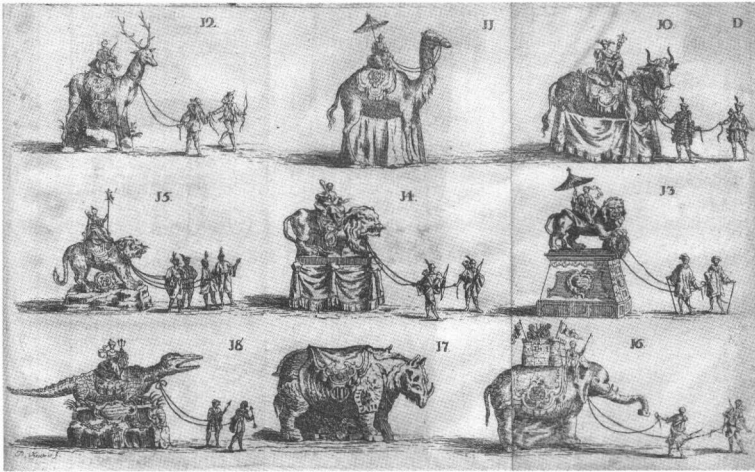
8 Nobilissimus Dominus Thomas Maximilianus Neyts, *toparcha de Cleijem* (d.i. Kleiem/Zuienkerke).

9 Margaretha Lynch (of Liens of Lijns) was de vrouw van Thomas Maximilianus Neyts.

10 Dominus Ignatius van Tral, *hu jus civitatis thesaurarius primarius* (= eerste tresaaurier van Brugge).

11 (n.v.dr.) Kanunnik Joannes Josephus van Lierde, priester sinds 1722, bezat van 1726 tot zijn dood in 1738 een prebende in het Sint-Salvatorskapittel (BRUGGE, *Bisschoppelijk Archief*, B49, f.303v; B51, f.60r; B54, f.240v).

12 Domicella Joanna Debaene, *uxor Michaelis Brullé*.

Etsen van B. Verschoot voor de jubileumprocessie van het H. Bloed in 1749 (cfr. *infra*, n. 13) © Openbare Bibliotheek Brugge

Geboren in het ouderlijk huis in de “Cromme Waelestraete”, gedoopt en opgegroeid in het hartje van Brugge, is Bernardus Carolus Guilielmus Verschoot tot 1752 (of 1753?) in zijn geboortestad blijven wonen. Hij geraakte er op jonge leeftijd bekend als een beloftevol tekentalent. Het toeval wil dat in 1749, het jaar dat hij aan de Brugse Academie een eerste prijs behaalde, ook de zeshonderdste verjaardag werd gevierd van de H. Bloedprocessie. Jan Garemijn, Verschoots eerste leermeester, werd belast met het ontwerpen van de praalwagens voor de feeststoet. Bij de Brugse stadsdrukker Andreas Wydts werd een *jubilé*-brochure¹³ uitgegeven, waarvoor Bernard Verschoot de etsplaten mocht graveren: in totaal 36 afbeeldingen, waaronder zeven door paardenspannen getrokken praal- of triomfwagens, en daarnaast een zeilschip

13 Ch. MAELFEYT, B. VERSCHOOT & A. WYDTS, *Beschryvinge van de Vreugde-Teekenen de welcke op den 3 mey 1749 sullengeschieden in het ses hondert-jaerig Jubilé van het Heylig Bloedt*, Brugge, 1749, met 6 uitvouwbladen met gravures.

en een Ros Beyaert, alsook afbeeldingen van de vele in de stoet meestappende exotische dieren (olifant, leeuw, walvis, struisvogel, kameel, neushoorn) met hun begeleiders, en verder allegorische figuren zoals een oosters uitgedoste seigneur, twee freules en andere opvallende processiegangers meer. Elk van de zes koperplaten (afgedrukt op uitvouwbladen, 19,4 x 31,6 cm) is in de benedenhoek gesigneerd met “*B. Verschoot, f[ecit] 1749*”. Een unieke gelegenheid voor de getalenteerde jongeman om zich meteen in gunstige zin te doen opmerken, in zijn stad zelf, maar ook ver daarbuiten.

In 1750 werd de twintigjarige Bernard Verschoot in het Brugse jezuietencollege toegelaten tot het Jongelingsgenootschap van de H. Moeder en Maagd Maria (“*Sodalitas Adolescentum Magnae Matris et Virginis Mariae, titulo assumptionis ejusdem*”); het in het Latijn gestelde “diploma van toetreding” werd ondertekend door Aloysius van der Ka, *director*, Ferdinandus Maertens, *praefectus*, en Inghelmondus de Roo, *secretarius* (*sic*).

Toen hij vanaf de tweede helft van 1752 zijn vertrek naar Parijs aan het voorbereiden was, had de nog altijd minderjarige wees - blijkens de staat van goed van zijn in 1751 overleden moeder werd hij onder voogdij gesteld van zijn oudste broer Joannes Ignatius - enkele identiteitspapieren nodig, waaronder een doopattest (het stuk draagt de datum 21 juli 1752) en een bewijs van domiciliëring in Brugge (gedateerd 27 juli 1752). Deze beide documenten bleven bewaard in het voormalige familiearchief. Daarna zijn er tot begin 1765 geen sporen van contacten tussen Brugge en de schilder, die toen in Frankrijk en Italië verbleef. Brieven, die allicht gewisseld werden tussen het buitenland en het thuisfront, ontbreken uit die periode.

Uit enkele andere stukken uit het voormalige familiearchief blijkt dat Bernard Verschoot, eind 1764 en begin 1765, plande om naar Wenen te gaan. Het keizerlijk hof lokte hem blijkbaar aan. Van zijn mobiliteit binnen Italië tijdens de lente van 1765, met Wenen als uiteindelijk reisdoel, getuigen enkele in het familiearchief bewaarde paspoorten of brieven van vrijgeleide: zo is er

één, uitgereikt in Rome op 12 april 1765 op naam van “le Sieur Verschoot, peintre françois (*sic*), allant à Florence”, en een andere, in het Italiaans gestelde “passo franco”, uitgereikt in Lucca op 13 april 1765 aan “Monseur Verscot, Fiammingo”, die per koets onderweg is van Rome naar Florence; het document werd vijf dagen later (18 april) in Florence voor bevestiging afgetekend. In die stad zou hij nog enkele maanden verblijven, genietend van de gastvrijheid van markies de Botta-Adorno¹⁴, minister en kunstmecenas.

Verschoots voornemen om naar het hof in Wenen te gaan wordt volop bevestigd door een brief, die enkele maanden eerder vanuit Brussel aan hemzelf was gestuurd door een andere Bruggeling, de architect Jean Faulte¹⁵, die toen al geruime tijd aan het hof van Karel van Lorreinen was verbonden. Vanuit Rome had Bernard Verschoot blijkbaar zijn stadsgenoot Faulte om bemiddeling gevraagd voor het bekomen van enkele aanbevelingsbrieven, die hij meende nodig te hebben onderweg van Rome naar Florence en verderop in Wenen. Eén van de invloedrijke personen waarvoor hij een dergelijke aanbeveling nodig achtte, was precies de voornoemde markies de Botta. Over deze man vernemen we een en ander in Faultes brief, onder meer dat van hem gezegd werd: “Il fait un bon accueil aux artistes, il les protège aussi, mais il n’est pas amateur assez pour les employer” (*cfr. Bijlage I*). Diezelfde brief bevat ook informatie over de baron de Saint Odile in Rome, alweer één van die diplomaten van wie getuigd werd dat zij “reçoivent fort bien les artistes des Pays-Bas autrichiennes”.

- 14 Keizerin Maria Theresia had markies Antonio de Botta-Adorno (1689-1774) op 22 februari 1749 benoemd tot minister “près du Sérénissime prince, mon beau-frère” (d.i. Karel van Lorreinen) (*cfr. [Catalogus], Europalia 87 Oesterreich: Karel Alexander van Lorreinen, gouverneur-generaal van de Oostenrijkse Nederlanden*, Brussel, 1987, p. 4, nr. II/31 (portretgravure, 1765). Zie ook L. DEREN, L. DUERLOO & J. ROEGIERS, *De gouverneurs-generaal van de Oostenrijkse Nederlanden*, Brussel, 1987, p. 26 (tekst) en 28 (portret).
- 15 Jean Faulte (Brugge 1726-Brussel 1766), hofarchitect in de dienst van hertog Karel van Lorreinen te Brussel. Hij ontwierp voor hem in 1757 het kasteel van Tervuren (*cfr. [Catalogus] Europalia 87 Oesterreich: Karel Alexander van Lorreinen...*, p. 7, nrs. IV/4 & 6).

Op de terugreis vanuit Rome, per rijtuig, belandde Verschoot op 23 oktober 1765 in Parijs; hij was voorzien van een aanbevelingsbrief van markies de Botta-Adorno voor de graaf von Starhemberg¹⁶, de ambassadeur van Maria Theresia bij het Franse hof in Parijs. Vanuit de Franse hoofdstad schreef Verschoot op 25 oktober 1765 een brief (*zie Bijlage II*) naar de voornoemde architect Jean Faulte om diens bemiddeling te vragen voor het bekomen van tolvrijheid voor de studies (tekeningen en schilderijen) die hij uit Rome naar Brussel mee wou brengen. Faulte zorgde daar inderdaad voor en schreef daartoe een aanbeveling (*zie Bijlage III*), waarin we een beknopte Verschoot-biografie te lezen krijgen.

Teruggekeerd naar de Zuidelijke Nederlanden en voorgoed werkzaam aan het hof, bleef Bernard Verschoot vanuit Brussel toch contact houden met enkele Brugse familieleden en vrienden, en onder meer ook met de Academie van Brugge, waarvan Jan Garemijn van 1765 tot 1775 de nieuwe directeur was, in opvolging van Matthias de Visch. Die contacten met Brugge blijken uit enkele brieven, bewaard in het voormalig familiearchief. Deze brieven zijn in extenso afgedrukt in de *bijlagen IV tot VI*.

In 1771 werd daar door de Academie plechtig hulde gebracht aan de 28-jarige Brugse schilder Joseph Benoit Suvée¹⁷, die op 31 augustus met zijn schilderij “De strijd tussen Mars en Venus vóór Troje” (nu in het Museum te Rijsel) in Parijs laureaat was geworden van de *Prix de Rome* en die van 1772 tot 1778 in Rome zou verblijven. Op de Brugse huldiging van Suvée, op 16 oktober

- 16 Georg Adam prins von Starhemberg (1724-1807) was toen nog ambassadeur van Maria Theresia bij het Franse hof in Parijs, waar hij “le renversement des alliances” had weten te bewerken. Deze grand seigneur, ook ridder van het Gulden Vlies, werd na de dood van Karel graaf von Cobenzl (†1770) naar Brussel gehaald als gevolmachtigd minister en kon opperbest opschieten met Karel van Lotharingen.
- 17 Over Suvée (Brugge 1743-Rome 1807) zie: L. DEVLIEGHER, ‘Suvée, Joseph Benoit’, in: *Nationaal Biografisch Woordenboek*, dl. 1, Brussel, 1964, kol. 928-930, alsook S. JANSSENS & P. KNOLLE (red.), *Joseph Benoit Suvée en het neoclassicisme*, Gent, Snoeck, 2007 en D. MARECHAL, ‘De nachten van Joseph B. Suvée (Brugge 1743-Rome 1807). De Heilige Familie en andere nocturnes’, in: *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, 144 (2007), p.247-264. Zie ook n. 19.

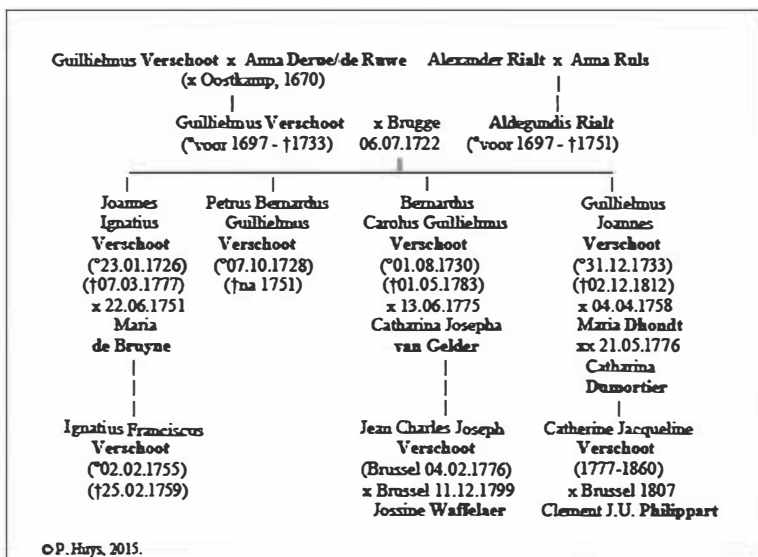
- daags na het feest van de H. Theresia van Avila, naamfeest van de keizerin - 1771, waren ook delegaties van de zusteracademies van onder meer Gent, Brussel en Kortrijk uitgenodigd, maar door zekere omstandigheden kon oud-stadsgenoot Bernard Verschoot op die plechtigheid niet aanwezig zijn. In een brief van 10 november, vanuit Brugge verstuurd (zie *Bijlage IV*), bericht directeur Jan Garemijn zijn Brusselse collega-directeur uitvoerig over het verloop van de voorbije huldiging. Hij vertelt dat onder meer Bernards broer Guilielmus (*cf. infra*) wel op het feest aanwezig was geweest, maar niet “onsen bisschop”, omdat deze die dag de mis had moeten celebreren in de Brusselse Sint-Goedelekerk “causa St. Thresia”. In dezelfde brief ook schrijft Jan Garemijn aan Verschoot dat hij begin oktober uit Rome een brief heeft gekregen met nieuws betreffende de Leuvense schilder Pieter-Jozef Verhaegen¹⁸, die in Rome “met groot reputatie was”, als zijnde “den ver[r]eesen Rubbens”. En ook dat “Maelfeyt den ou[d]sten tot Brugge is gearriveerd, terug van Rome”. Een brief zoals deze illustreert genoegzaam, hoe veelvuldig en intens de nieuwsuitwisseling onder de bevriende kunstenaars was, zelfs ver over de landsgrenzen heen ...

In het eerder vermelde familiearchief van Verschoot is ook een ontvangstbewijs bewaard, dat getuigt van zijn erelidmaatschap als confrater van de Brugse “Academie van de Teecken- ende schilderkonst”. Daarvoor betaalde hij in november 1774 een bijdrage van 40 schellingen groten wisselgeld, d.i. viermaal een jaarbijdrage van telkens 10 schellingen, in één keer tegelijk bedoeld voor de jaren 1771, 1772, 1773 en 1774. Deze ledenbijdrage was bestemd “tot voordeel ende onderwysing van de leergierige jonckheyt”.

18 Pieter Joseph Verhaegen (Aarschot 1728-Leuven 1811) was sinds 1753 in Leuven gevestigd; hij kreeg vooral om zijn historiestukken en zijn godsdienstige taferelen bekendheid. In 1771 werd hij door Karel van Lorreinen tot gewoon hofschilder benoemd en later door Maria Theresia bevorderd tot eerste schilder van Hare Majesteit. Het Museum van Gent bezit van hem *De presentatie van Jezus inde tempel* (1767) en *De familie van Darius voor Alexander* (1780).

In 1780 zou Suvée in Brugge andermaal gehuldigd worden.¹⁹ Uit dat schrikkeljaar bleef in het Verschoot-familiearchief een brief bewaard van Paulus Jozef de Cock²⁰, die in 1775 de nieuwe directeur van de Academie van Brugge geworden was (zie *Bijlage V*). De Cock vraagt op 29 februari (!) aan zijn Brusselse collega aanwezig te willen zijn op de feestelijke intocht, die door de stad Brugge zal worden aangeboden als huldebetoon aan Suvée, die op 29 januari van dat jaar in Parijs de benoeming tot “peintre du Roi” verkregen had. Of Bernard Verschoot aan die uitnodiging gevolg heeft kunnen geven, is ons niet bekend.

Wat nu de in Garemijns brief van 1771 (*Bijlage IV*) vermelde “broer Guilielmus” betreft. Dit was Bernards jongste broer Guilielmus, die in Brugge was blijven wonen en die, in december 1775 weduwnaar geworden, een half jaar later een tweede huwelijk zou aangaan.

- 19 J.-L. Meulemeester, 'Twee feestelijke huldigen van kunstschilder Jozef Suvée in Brugge', in *Jaarboek Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen*, 1991, p. 199-209.
- 20 Over Paulus de Cock (1724-1801) zie: D. DENDOOVEN, 'Cock, Paul Jozef de', in: *Nationaal Biografisch Woordenboek*, dl. 16, Brussel, 2002, kol. 278-282.

In maart 1782 stuurde Guillielmus aan zijn broer Bernard in Brussel een brief (*zie Bijlage VI*), met late nieuwjaarswensen en verder familienieuws. Uit de brief blijkt dat de schilder op dat ogenblik “in ongesontheit” verkeerde. Broer Guillielmus wenste hem geduld en spoedige beterschap, met de goedbedoelde raad in de komende zomer eens naar Brugge te komen om er “de veranderinge te gaen beseghtigen van de Brugsche kom die werdigis om sien, als oock de vergrootinge van de stadt Hostende benevens het duinlant van Blanckenberge”, wat hem op andere gedachten zou brengen, gunstig voor zijn gezondheid. In dezelfde brief wordt ook allusie gemaakt op het tweede huwelijk van Guillielmus (met Catharina Dumortier). De erbij horende briefomslag aan de bestemming, Bernard Verschoot, vermeldt als diens toenmalig adres “op den bourg Val tot Brussel”, d.i. de Borgvalstraat aan het Sint-Gorikspein bij de Beurs. Ditzelfde adres vinden we later nog eens terug op een in juni 1782 vanuit Aalst verstuurd brief, waarop als adres staat geschreven: “Mr. Verschoot, directeur etc. . . , sur le Borg-Val à côté de la Brasserie du Chameau, à Bruxelles”.

* * *

De hierna tekstueel afgedrukte brieven - dat moge intussen duidelijk zijn geworden - hebben vooral belang voor de persoonlijke biografie van de kunstschilder zelf. Vanuit algemeen kunsthistorisch oogpunt gezien zijn ze weliswaar niet bijzonder relevant, maar in specifiek cultuurhistorisch opzicht verdienen ze toch wel de passende aandacht. Er moge gewezen worden op diverse aspecten om dit te verduidelijken.

1. In die briefwisseling vinden we de bevestiging van een Brugse “netwerking”, die de stadsgenoten - Verschoot, Gareminj, Maelfeyt, Faulte . . . - onderling verbond, ook (lang) nadat ze de geboortestad hebben verlaten, zoals Verschoot zelf contact bleef houden, zowel vanuit Italië als later vanuit Brussel, toen hij daar aan het hof werkzaam was.

2. De in de brieven vermelde huldigingen van de succesrijke Brugse schilder Suvée (in 1771 en daarna nogmaals in 1780) getuigen van het grote belang dat de stadsmagistraat, en met hen de hele stede-

lijke gemeenschap, hechtte aan de eervolle onderscheidingen die door andere stadsgenoten werden behaald op het artistieke terrein. Bernard Verschoot, als Academie-laureaat in 1749, had dat overigens zelf mogen ervaren, toen hem de eervolle opdracht was toegewezen van de illustratie van de jubileumbrochure voor de H. Bloedprocessie van dat jaar.

3. In de brieven vinden we ook het bewijs van de - voortdurende en intense - onderlinge nieuwsuitwisseling tussen de kunstbroeders onderling (cfr. Verschoot/Faulte/Verhaeghen/ de Maelfeyts...).

4. Vooral de brief van Faulte aan Verschoot (1765) verleent inzicht in de - onder kunstenaars gebruikelijke - politiek van “aanbevelingen” bij de vorstenhoven, hofkringen en ambassades. We lezen er onder meer over de maecenas-houding van markies de Botta in Florence en van baron de Saint-Odile in Rome. En over het belang van de kamerknechten, die - door hun heel directe nabijheid bij hun meesters - inzake “aanbeveling” waardevoller blijken te zijn dan andere hogergeplaatsten. Dit moge eerder anekdotisch aandoen, maar het is toch boeiend te lezen, bijv. dat aan het Weense hof twee uit Brussel afkomstige kamerdienaars verbleven; van de ene “valet de chambre” wordt gezegd “qu’il est un des meilleurs violons de l’Europe et fort connu en Italie, où il a été”, en over de andere “garçon de chambre” vernemen we “qu’il est très aimé de son maître *et connoisseur*” en dat Zijne Hoogheid “se rapporte beaucoup à lui en protégeant les artistes”.

5. Boeiend is ook de briefpassage, waarin Faulte een beroep doet op de bemiddeling van Verschoot bij het verwerven (en het verzenden, liefst per waterweg via Holland) van de Romeinse albumprenten van de vermaarde Piranesi, wiens prijzen “per stuk” blijkbaar hoger oplopen dan voor de totaliteit van het album. Het bewijst tevens de invloed - via de verspreiding van deze en andere prentenverzamelingen - van de (antieke) Romeinse architectuur op de Brusselse hofcultuur van de late achttiende eeuw²¹.

21 Met dank aan prof. em. Romain Van Eenoo voor enkele nuttige suggesties.

Bijlage I.

Brief van de architect Jean Faulte aan de schilder Bernard Verschoot (1765)

Uit het voormalig familiearchief-Verschoot (nu in privé bezit, X.D. te B.).

Monsieur,

Je vous demande pardon de n'avoir plutôt répondu à votre lettre du 1er décembre passé, laquelle j'ai bien reçu[e]. La cause est telle: vous me demandiez par cette lettre quelque puissante recommandation pour le baron de St Odill²², pour obtenir de ce seigneur une autre pour le marquis de Botta, pour être bien reçu à Florence. A ce sujet j'avois écrit au baron Charvet²³, notre chancelier de cour, actuellement en Lorraine, lequel m'a répondu que vous n'aviez aucunement besoin de cela, que le baron de St Odill à Rome, et le marquis de Botta à Florence reçoivent fort bien les artistes des Pays-Bas autrichiens.

Je le crois aussi, mon cher ami, que ces sortes de protection sont de point de conséquence, sur tout pour vous qui veut quitter Rome et rester peu de temps à Florence. J'ai bien connu marquis de Botta, et souvent parlé lorsqu'il estoit premier ministre ici, il fait un bon accueil aux artistes, il le[s] protège aussi, mais il n'est pas amateur assez pour les employer. En conséquence vous pourrez sans aucun obstacle lui voir et parler, dire qui vous êtes et déclarer l'intention que vous avez d'aller à Vienne. Il aime surtout les artistes de notre pays, et je suis très persuadé qu'il vous fera accueil le plus gracieux.

Vous trouverez ci incloses deux lettres de recommandation pour mes amis, auxquels je vous adresse à Vienne. Je vous les envoie ouvertes, mais je vous prie de les cacheter avant de les remettre. Vous serez peut-être surpris que je vous adresse à un valet de chambre et à un garçon de chambre. C'est parce qu'ils sont très accrédités chez son A[ltesse] R[oyale] et vous savez, sans doute, que telles protections valent plus chez les grands seigneurs que toutes autres.

(f° 2) Au sujet de votre arrivée à Vienne, permettez moi, mon cher ami, que je vous joins ici quelques instructions. Les deux messieurs, auxquels

22 Titelvoerend baron de Saint Odile was in die tijd Mathieu Dominique Charles Poirat de la Blandinier (1715?-1775). Hij was van 1752 tot 1774 ambassadeur van Toscane in Rome, waar hij met veel luister de Villa Medici bewoonde, waarvan hij de tuinen liet heraanleggen. Hij was ook bijzonder in archeologische opgravingen geïnteresseerd.

23 Baron Charles Charvet de Vaudrecourt, was lid van de Raad van State en persoonlijke raadsheer van Karel van Lorreinen (wiens leraar hij vroeger was geweest). Zie *Grooten Brugschen Comptoir-Almanach*, 1774, p. 4-5.

je vous adresse, sont tous les deux de Bruxelles. Le valet de chambre est un des meilleurs violons de l'Europe et fort connu en Italie, où il a été; le garçon de chambre est très aimé de son maître et connoisseur. Je vous conseille de vous adresser surtout à lui, il est toujours avec S.A.R., qui se rapporte beaucoup à lui en protégeant les artistes. Je serai[s] d'avis aussi que vous portiez quelques petits tableaux de votre composition avec, ou que vous fassiez un [tableau] à Vienne, ne fût il qu'un portrait ou une tête, il est indifférent en quel genre, avant de vous présenter, car S.A.R. aime à voir de l'ouvrage, ayant souvent été trompé par les grandes apparences des médiocres artistes français. Cela vous fera connoître chez sa dite A.R., où étant une fois connu, vous n'aurez point de peine à vous induire chez S[a] M[ajesté].

Je vous ai parlé plus haut du baron de S' Odill. Si j'aurais eu le temps de finir le dessin pour notre autel qui doit être exécuté en marbre à Rome, je vous l'aurais envoyé, mais je suis actuellement si chargé d'autres ouvrages, que je n'ai point le temps à y songer. Cela vous aurait sans doute donné l'entrée chez lui, ce que vous paroissez (*sic*) désirer par votre lettre. N'importe, je crois que vous pourrez l'aller voir et en lui demandant un passeport pour Vienne, lui parler de cet autel, ayant déjà reçu des lettres pour cela.

Il me reste à vous remercier pour la complaisance que vous avez eu de voir monsieur Piranesi²⁴ et de m'envoyer le catalogue de ses ouvrages. Ce catalogue est assez détaillé, mais je ne comprends pas pourquoi il met un prix appart pour chaque vue de Rome, sans fixer un prix total pour tout le corps de l'ouvrage qu'il dit former un grand atlas. A ce sujet, comme j'espère de recevoir encore une lettre de vous avant votre départ de Rome, je vous prie de m'informer du prix, en sequins²⁵, de la collection complète de tous les (f° 3) ouvrages du susdit seigneur Piranesi. Le plus difficile sera de le faire transporter ici, car je crois que la meilleure voie sera celle de la mer, comme la moins coûteuse - je veux dire d'attendre l'arrivée et le départ de quelque vaisseau hollandais à Civita Vecchia²⁶, qui les transporte en Hollande d'où il est facile de l'avoir ici. Si cependant, mon ami, vous connoissez quelque expédient pour cela, je vous prie de me le communiquer et mes obligations envers vous seront sincères.

24 Giambattista Piranesi (1720-1778), Italiaans architect en graveur, bekend om zijn etsen van de antieke bouwresten van het antieke Rome. Het door Faulte bedoelde corpus is vermoedelijk het bekende album *Antichità Romane* (1756).

25 Sequin (Ital. *zecchino*): gouden muntstuk, van wisselende waarde, destijds in omloop in Italië en in de Levant.

26 Civita Vecchia: havenstad aan de Tyrrheense Zee, ten NW van Rome gelegen.

Je finis en vous priant d'être persuadé de l'attachement le plus parfait avec lequel je suis,

Monsieur,

vôtre très humble et très
obéissant serviteur.
Joan[nes] Faulte.

Bruxelles, le 6 [janvier] de l'an 1765.

Bijlage II.

Brief van Bernard Verschoot aan architect Jean Faulte (1765)

BRUSSEL, *Koninklijke Bibliotheek, hs. II-1200 (karton 10, fardes 3, document 12)*

Parijs, de 25 oktober 1765²⁷

Mijnheer,

De tijd dat ik genoodzaakt was in elke stad te blijven om rijtuigen te vinden, heeft mij - de hele reis door - een aanzienlijke vertraging bezorgd en dat is er de oorzaak van dat ik pas de 23^e van deze maand om zes uur 's avonds [in Parijs] ben aangekomen.

Ik heb de eer u te zeggen, mijn dierbare vriend, dat ik een voorspoedige reis maak. En gisteren heb ik het genoegen gehad ter post uw brief te vinden, gedateerd van de 26^e van verleden maand, waarin ik de belangstelling lees die ge u zo vriendelijk zijt geweest te mijnen opzichte te willen betonen. Ik hoop dat ik ervoor kan zorgen dat u eer behaalt van de mij bewezen attentie en aanbeveling. Uit uw brief maak ik op dat ge me de vrijheid laat om de vermelde plafonds te schilderen, hetzij nu of in de lente, en dat ge mij de afmetingen zoudt toesturen die ik nodig heb om met de studie ervan te beginnen, ingeval ik nog enige tijd in Parijs zou willen blijven of in Brugge. Ik heb de eer u wat deze aangelegenheid betreft te zeggen, dat om een plafond degelijk te schilderen, men eerst de plaats zelf moet zien vooraleer met de compositie te beginnen. Want men moet zich schikken naar de plaats om een min of meer treffend (*piquant*)

27 Deze (origineel in het Frans geschreven) brief werd eerder al gepubliceerd door P.-E. Claessens in een bijdrage over B. Verschoot in *L'Intermédiaire des Généalogistes*, nr. 120 (nov. 1965), p. 312. Voor het gemak van de lezer brengen we de brief niet in het Frans (bij Verschoot wemelt het van grammaticale en spelfouten), maar in een woordelijke vertaling in het Nederlands, met behoud van de eenvoud van stijl waarin de brief gesteld is.

effect te bekomen. Ook ben ik van plan - vooraleer mijn beschermheren hier gezien te hebben - u te verzekeren dat ik binnen de veertien dagen zou vertrekken naar Brugge, waar ik slechts twee dagen zou verblijven; waarna ik mij naar Brussel zou begeven, waar ik de eer zal hebben u te zien bij mijn aankomst.

Ik bid u mij toe te staan om u twee voorstellen te doen. Het eerste betreft de studies die ik in Italië gemaakt heb, zowel in tekening als geschilderd; na ze hier bij de douane gelood te hebben, zou ik ze willen adresseren aan Zijn Koninklijke Hoogheid, met betaling van de vervoerkosten per rijtuig. Ik vraag u dit opdat de commies in Vlaanderen het niet zou verknoeien bij een onderzoek en tegelijk zou ik vrij van douanekosten zijn. Ik geloof dat ge dit gemakkelijk via uw vrienden kunt bekomen. Ik heb hetzelfde gedaan overal waar ik voorbijgekomen ben. Maarschalk Botta heeft mij tolvrij laten passeren door heel Toscanië en de heer markies d'Urfort, ambassadeur, heeft mij door heel Frankrijk laten passeren. Ik heb een brief van maarschalk Botta voor de ambassadeur van de Keizer, met name sieur de hertog van Starhemberg²⁸ in Parijs.

Het tweede voorstel is, of ik logement zou kunnen krijgen op kosten van de prins. Ik bid u mij uw mening terzake te zeggen. Als dat kan lukken, zou ik onmiddellijk al mijn spullen opsturen bij de eerst-beste gelegenheid. Ik vraag u mij zo spoedig mogelijk te willen antwoorden of het u mogelijk zal zijn, opdat ik de schikkingen zou kunnen nemen om alles in te pakken en om zo snel mogelijk te vertrekken. Want ik vrees dat, indien ik hier begin te werken, ik nooit uit Parijs weg zou kunnen geraken.

In afwachting van de eer van uw antwoord, wees ervan overtuigd dat ik met alle mogelijke vriendschap ben, Mijnheer, uw zeer nederige en gehoorzame dienaar.

(get.) B. Verschoot.

Geadresseerd: "A Monsieur, Monsieur Faulte, architecte de son Altesse Royal[e] à la Cour à Bruxelles".

28 Georg Adam prins von Starhemberg (1724-1807) was ambassadeur van Maria Theresia bij het Franse hof in Parijs, waar Bernard Verschoot hem ontmoet heeft.

Bijlage III.

Aanbeveling van Jean Faulte ten gunste van Bernard Verschoot (1765)

BRUSSEL, *Koninklijke Bibliotheek, hs. II-1200 (karton 10, farde 3, document 13)*

[Brussel] 11 november 1765²⁹

Bernard Verschoot, geboortig van Brugge, leerling van dhr. Garemijn, beroemd schilder, vertrok twaalf jaar geleden, nog zeer jong zijnde, van hier, na het behalen van de prijs van de academie voor schilderkunst etc. Aangekomen in Parijs, behaalde hij daar eveneens de drie eerste prijzen van de Koninklijke Academie van schilderkunst, beeldhouwkunst etc. Ter beloning van zijn talenten stond de Koning hem een pensioen toe met de toelating om zes jaren te gaan wonen in Zijn Academie te Rome. Hij maakte deze reis met de markies de Durfort³⁰, die zijn beschermheer was, en had de eer deze markies te vergezellen naar diens dubbele ambassade [resp.] aan het hof van de koning van Napels en van Venetië, hetgeen hem de mogelijkheid gaf om alles te bekijken en te bestuderen wat de scholen van Napels en van Venetië hebben voortgebracht aan het mooiste in de schilderkunst. Hij vestigde zich daarna in Rome waar hij verscheidene werken maakte waarvan hij veel eer en aanzien haalde als een groot schilder.

Gedurende deze zomer [van 1765] heeft hij besloten naar Wenen te gaan en zich daartoe naar Florence te begeven. De markies van Botta, die zijn talenten kende, weerhield hem daar enige tijd en bezorgde hem een voortreffelijk onthaal. De dood van Zijne Keizerlijke Majesteit³¹ doorkruiste echter zijn plannen en hij begaf zich op weg, omstreeks het midden van de voorbije maand (= oktober 1765) om naar zijn vaderland terug te keren.

29 Dit document werd eveneens, net als het vorige, gepubliceerd door P.-E. Claessens in *L'Intermédiaire des Généalogistes*, nr. 120 (nov. 1965), p. 313. Ook van dit stuk geven we hier niet het Franse origineel weer, maar een vertaling in het Nederlands. Het document vermeldt in *marginé* de foutieve datering 1763, terwijl het in feite in 1765 werd ingediend. Het kreeg in november 1765 goedkeuring in de "Raad van Financien" (zie BRUSSEL, *Algemeen Rijksarchief, Secretarie van State en Oorlog*, nr. 1753, f° 10r: Résolution de S.A.R. - Renvoyé le 9 novembre 1765. - Extrait de Protocole du 6 novembre 1765: "Jean Faulte demande qu'il soit permis à Bernard Verschoot, Peintre, de faire entrer sans payer des droits ses études ... pour s'en servir pour l'exécution de deux plafonds du Palais de S.A.R. - Accord pour la libre entrée des peintures et desseins, que ce peintre apporte avec lui. (sign.) Le conseiller Paradis, rapporteur.").

30 Markies Jacques de Durfort-Civrac was de Franse ambassadeur van de koning der Beide Siciliën.

31 Keizer Frans I overleed te Innsbruck op 18 augustus 1765.

Hij bevindt zich momenteel in Parijs.

Daar Zijne Koninklijke Hoogheid³² hem had uitgekozen om twee plafonds te schilderen in zijn paleis, heeft hij zich direct hierheen (= naar Brussel) begeven. In dit verband vraagt hij U, zeer illustere Heren, dat zijn studies - zowel schilderijen als tekeningen - helemaal tol- en onderzoekvrij zouden mogen vervoerd worden doorheen alle gebieden van Zijne Majesteit, om hier te worden ontladen (*déchargés*) en hem tot model te dienen voor de uitvoering van de voornoemde twee plafondschilderingen. De schilder genoot diezelfde gunst in Italië en Frankrijk, zoals blijkt uit de hierbijgevoegde brief.

Ik onderteken en bevestig het hierbovenstaande als waarachtig.

(get.) Joan[nes] Faulte.

Bijlage IV.

Brief van academiedirecteur Jan Garemijn aan Bernard Verschoot (1771)

Uit het voormalig familiearchief-Verschoot (nu in privé bezit, X.D. te B.).

Mynheer,

Met dese occasie van Sieur Coppyn, timmerman, aen UE[dele] bekend, sende UE. eenighe van onse exemplairen die tot de feeste van onsen primus Suvée hebben gedient. Waer het saecke wy UE. hadden mogen tot dese feeste ontfangen, UE - soo ick geloove - soude content hebben geweest. Want dese feeste zeer prachtig was ende een yder daer af ten hoogste heeft voldaan geweest, want men geen meerder pracht tot eenen intree aen een prins conde doen. En waer het saecke onsen bisschop³³ niet en hadde moeten de misse celebreeen tot Brussel causa St. Theresia³⁴, syn koetse met zes peerden hadde gedient voor den primus ende den bisschop hadde met syne presentie oock de feesten bygewoont aen tafel. Onsen heer president heeft sanderdagh[s] den heer hoogh bally ende de geheele

32 Hiermee is uiteraard Karel-Alexander van Lorreinen bedoeld, de gouverneur-generaal der Zuidelijke Nederlanden.

33 De Brugse bisschop was Joannes Robertus Caimo (1754-1775), Brusselaar van geboorte, uit een oud-adellijke Milanese familie; als bisschop leidde hij een vrij luxueus leven.

34 Suvées huldiging door de stad Brugge werd gehouden op 16 oktober, dat was daags na het patroonsfeest van de H. Theresia van Avila, waarop het naamfeest van keizerin Maria Theresia werd gevierd, hetgeen de aanwezigheid van de Brugse bisschop in Brussel noodzakelijk had gemaakt.

jointe³⁵ in syn huys aen een alderprachtigste noenma[e] ontfangen ende dan hebben de heeren hoogh bally, ende d'ander heeren feesten gegeven, im[m]ers alle daege kermisse, en ben blyde den primus vertrocken is. Den dagh van synen intree en vroght (=werkte) niemant; alleman was op de been, en hadden hunne huysen schoon verciert. Soo men alle daege de saeke vernieuwt met te seggen [dat] het wonder schoon was, hebbe [ick] vereert geweest van de gedeputeer[d]e van de academies van Gent, Cortrijcke etc. Im[m]ers in het stadhuis was het geselschap luysterlyc van alle persoonen van d'eerste rangh. En alhoewel het dien morgen van desen intree geheel quaet weder was, ende oock een orcaan, hebben wy godt lof geen (f° 2) de minste ongelucken gehad, ende dese treffelycke feeste is in een aldergewenst order geëyndigt tot eere van de schilderconst ende de Brugsche academie. UE. broeder Guill[au]m[e] heeft oock in de feeste met ons in het stadhuis ter tafel geweest, en is wonder content en een yder met hem. 't Present (=geschenk) tgone tMagistraet van Brugge aen den primus heeft gedaen, is seere schoon.

Hebbe briefuyt Rome ontfaen vanden 8. octobre ende men schrijft my dat Mr. Verhaegen van Loven (= Leuven) aldaer met groot reputasie was, ende hadde vertelt [dat] ick over een jaer by hem tot Loven hadde geweest, ergo als hy weder naer Brabantsal comen, en sal men niet meer hooren [dat] hy den vereesen Rubbens [is], maer hy is den vereesen Titien³⁶. Maelfeyt den ousten³⁷ is tot Brugge gearriveert van Rome; synen jonsten broedere is crancksinnig en sit vas[t] (=zit opgesloten), dit van verwaenthey.

Eyndighe met te gelooven UE. nog welvaerende syt en ick oock. Maer hebbe in geen twee maenden iets gevrocht met 't penseel. Suvée heeft al wat van daer de oorsaek geweest.

Groete UE. en blyve oprechtelyk, Mynheer, UE. Dienaer.

J. Garemyn.

Brugge den 10^{en} novembre 1771.

35 Jointe: de stadsmagistraet.

36 De Venetiaanse schilder Titiaan (1477-1576), met wie Verhaeghen wordt vergeleken als diens "verrezen" alter ego.

37 De gebroeders Eustachius (° 1736) en Jozef (°1745) Maelfeyt, zonen van Eustachius sr.e.n Anna Leut, waren allebei oud-leerlingen van de Brugsche Academie. De oudste, Eustachius, kunstschilder, was in 1766 primus van de klas naar model en trok daarna naar Parijs en Rome en was ook enige tijd soldaat in Napels, vooraleer naar Brugge terug te keren. Zijn jongere broer Jozef was tekenaar. Ook hij reisde door Frankrijk en naar Rome, maar moest in 1775 wegens krankzinnigheid terugkeren. Zie D. DENDOOVEN, *De Brugsche Academie in de 18e eeuw*, Brussel, onuitg. lic.verh. VUB, 1994, hfdst. 4 (noot 1109/15-16).

Bijlage V.

Uitnodiging vanwege Academiedirecteur Paulus de Cock³⁸ aan Bernard Verschoot (1780)

Uit het voormalig familiearchief-Verschoot (nu in privé bezit, X.D. te B.).

Brugge den 29 februari 1780.

Myn Heer,

Naer seer minsaeme groetenisse en twyfele geensins of Ul. hebt mynen lesten [brief] door Mr. Dumortier³⁹ ontfangen. En sende Ul. volgens belofte een vermaen billiet inhoudende de manier op welcke wy den H. Suvéé gaen ontfangen. Voorders belieft Ul. van het geselschap te syn, sult ons veel eere en plaisier doen. Onsen Heer president Simon⁴⁰ gaet ten dien eynde aen de Heeren der jointe en de Heeren gedeputeerden een grooten diné geven. Blyvende, na doende (?) de complementen aen Jof[frouw] Ul. Lief[s]te en aen onse night,

Ul. Dienaer,

Paulus de Cock.

Ben wederom in veel
ambras met die saecke.

- 38 De briefschrijver Paulus de Cock was zelf een oudleerling van de Brugse Academie, primus van de klas naar plaaster in 1741 en primus in de architectuurklas in 1743. In 1748 trok hij naar Parijs en Valenciennes. In 1775 werd hij directeur van de Brugse Academie, in opvolging van Jan Garemijn, en bleef in die functie tot aan zijn dood in 1801. Zie D. DENDOOVEN, *De Brugse Academie ...*, passim.
- 39 Het is ons niet bekend wie hier is bedoeld. Was deze Mr. Dumortier misschien verwant met Catharina Dumortier, de tweede vrouw van Bernard Verschoots jongste broer Guillielmus?
- 40 President der Academie was toen sieur François Xaverius Simon, tevens schout der stad Brugge. Zie *Den grooten Brugschen comptoir almanach voor het jaer 1781*, p. 162.

Bijlage VI.

Brief van Guilielmus Verschoot aan zijn broer, de schilder Bernard Verschoot (s.d. = 1782)

Uit het voormalig familiearchief-Verschoot (nu in privé bezit, X.D. te B.).

Seer Beminde Monfrère⁴¹,

Hebbe UE. Brief van den 28 januari wel ontfangen, benevens die van den 11 februarij, waer uyt verstaende UE. ongesontheit, het welcke my drouve geweest heeft om hooren, jae meer inwendig als dat ick nog uytwendig hebbe betoont, benevens matante ende myn doghter Maria Anna⁴², alsoock myne huysvrauwe; maer hope met godts gratie dat UE. alaest (=vlug) sult herstelt syn, als UE. maer u corasie (=courage) niet en laet vallen, ende moet het somer tydt syn, neemt daerin pasientie (=patiëntie), en peyst: “alsdan gaen ick eens de veranderinge gaen beseghtigen van de brugsche kom die werdig (=waardig) is om sien, als oock de vergrootinge van de stadt Hostende benevens het dun (=duin) lant van Blanckenberge. Ick versekeren UE. dat sulcke gedaghten UE. sullen dienen tot gesontheit. Ende waer (=ware) het saecke dat UE. den intrest vande vojasje (=voyage, reis) wederhiel[d], wel peyst integendeel godt sal het voorsien. Neemt een exempel naer my, als ick over ses jaeren (=1776) met myn been gebroken lag drye maenden lanck, berooft van een vrouwe⁴³, die al myn troost was / (p. 2) wel, hadde ick dan myn gedaghten niet latten vallen op een ander [vrouw], en peysende “Soo haest als ick maer te been en can ge-

- 41 De briefschrijver, Guilielmus Joannes Verschoot (Brugge 31.12.1733-02.12.1814), timmerman van beroep, was de jongste broer van de schilder Bernard Verschoot. Guilielmus Verschoot huwde tweemaal, resp. op 4 april 1758 met Maria Dhondt en op 21 mei 1776 met Catharina Dumortier (†1832). Uit zijn eerste huwelijk had Guilielmus tien kinderen, geboren tussen december 1759 en augustus 1768; van die tien kinderen zijn er (ten minste) acht op zeer prille leeftijd gestorven. Uit zijn tweede huwelijk werden tussen oktober 1777 en februari 1787 nog eens zes kinderen geboren, van wie er vier jong gestorven zijn; één van de twee overlevenden uit dat tweede huwelijk was het oudste kind, Catharina Jacoba (Brugge, 01.10.1777-01.01.1860), dat op 7 januari 1807 in Brussel huwde met de plafonneerder Clement Joseph Ursmare Philippart (°Anveloy, 02.01.1771), met wie ze vier kinderen kreeg, in Brugge geboren tussen juni 1807 en november 1816. De jongere dochter, Maria Theresia Norbert (Brugge 03.09.1783-01.01.1858), bereikte eveneens een leeftijd van bijna 75 jaar.
- 42 Anna (Maria) Verschoot (Brugge, 15.05.1762-02.03.1829) was het derde kind en de oudste dochter van Guilielmus Verschoot uit diens eerste huwelijk met Maria Dhondt.
- 43 Verwijst naar het overlijden van zijn eerstevrouw, Maria Dhondt († 24.12.1775), “zes jaar geleden”. De brief moet dus in februari of maart 1782 geschreven zijn als antwoord op Bernards brieven van 28.01 en 11.02.1782.

raecken, ick gaen daer al wederom aen”, gelyck het gebleken heeft. Want als ick voor den pastoor stont⁴⁴, hadde nog een stock noodig ter oorsaecke dat ick nog niet ten vollen herstelt en was, so siet daer uyt “naer lyden komt ordinairelyck verblyden”. Ende troost UE. daer mede, gy sult alhaest herstelt syn.

Wat aengaende myn neglesentie van op UE. brief niet geantwoort te hebben, de reden hiervan is dese: myn swaeger met syn vrouwe en de ander brugssche jouffrauwe hadden my voor hun vertreck versoght van een briefken met hun voor UE. mede te geven ende ick UE. daerin kennende, hebbe dat wel willen vernegliseren, hebbe hun versoght van ons de complementen aen UE. te doen. Dan hebbe ick willen waghten naer hun afkomste van hun vojasje, om hun te hooren spreken, hoe sy het al gestelt hebben op hun vojasje en hoorende dat sy by UE. wel onthaelt geweest hebben, dat heeft my pleyssier gedaen. Maer masuer UE. beminde heeft den nagel op het hoofd geslaegen als sy tegen UE. seyde dat het sekerlyck syn vrouwe was, dat can ick versekeren buyten veel andere dat het een houwelyck is / (p. 3) maer vinde dat belagge-lyck [*lacune wegens beschadiging van de bovenrand*] ... willen paseren voor jongman, ick en bestaen alsoo niet; al hadde ick van te vooren getimmert, nog en soude ick niet laeten te paseren voor getrauw, te weten als ick getrauw soude syn gelyck hy is.

Het is nu al 7 à 8 maenden dat myn huys voor een refusie (=refuge) dient; hier tegen UE. geseyd, en wenste wel dat sy al in menasie waeren om den ambras, maer hope dat het sal lucken van dese somer, vermidts sy een huys hebben alhier dat hun compiteert, maer het is verpagt en de menschen gaen daeruyt, soo dat sy sekerlyck een heynde daarvan sullen maecten; hy is tot Hostende antepreneur (=entrepreneur) ende heeft aldaer diefrente huysen aengenomen “sloter in d’handt” te leveren : het eene heeft hy aengenomen 15 000 guldens en het ander 16 500 guldens, het welcke een heynde moet nemen, alheer ick can weten of hy daer voordeel by sal doen of niet, waer aen ick grootelyckx twyffelen, immerts ten syn myn affeyrens niet. Niettegenstaende sal ick my wachten van nievers (= nergens) geen borge te teekenen. Versoucke UE. van aen hem niet te spreken dat ick van syn affeyrens aen UE. geschreven hebbe, als hy by UE. nog mogelyckx soude komen. Waermede blyve met de complimenten aen UE. beminde, UE. dienstwillige dienaer ende broeder,

Guillielmus Verschoot.

44 Verwijst naar zijn tweede huwelijk, op 21 mei 1776, met Catharina Dumortier.

In margine staat nog volgende toevoeging geschreven :

Bidde UE. van myn negligentie te vergeten ick sal in het toekomende beter en opservanter in UE. regart syn, wenshende UE., benevens Masuer ende sone⁴⁵ een goet salig nieujaer, vervult met alle zegen ende gesontheit.

45 Die zoon was Jean Charles Joseph Verschoot (Brussel 1776-na 1834), zoon van Bernard Verschoot en Catharina Josepha van Gelder.